

Banakisefagalanw ye mun ye ani u be ta cogodi?

Ni banakisefagalanw kera u kecogo juman na, u be ke fura nafamaw ye. U be banamisenniw ni banagelen dow kele minnu be soro banakisew fe. Banakisefagalan minnu kodonnen don, olu file: penisilini (*pénicilline*), tetarasikilini (*tétracycline*), siterepitomisini (*streptomycine*), kuloranfenikoli (*chloramphénicol*) ani silifonamidi (*sulfonamides*).

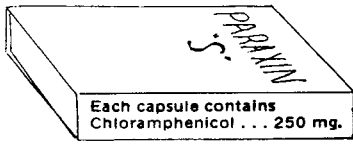
Banakisefagalanw te ke ka bana be furake. Farati be u kelen kelen be tali la, nka a dow farati ka bon ka teme dow kan. Ni an be banakisefagalanw ke ka an furake, an ka kan ka an janto u tacogo la.

Banakisefagalanw lakodonnenw don u togow ni u suguyaw fe, nka u caman be nin kulu koflen ninnu na. Nin gafe in kono, an bena kuma banakisefagalan minnu kan olu de file:

Banakisefagalanw suguyaw	Suguya minnu lakodonnenw don	Izinitigiw ka togoda dalenw aw ka sigida la.	Seben je
Penisilini (<i>Les Pénicillines</i>)	Osipeni (<i>Ospen</i>), Bipeni (<i>Bipéni</i>), Ekisitansilini (<i>Extencilline</i>)	_____	522
Anpisilini* (<i>Ampicilline*</i>)	Totapeni (<i>Totapen</i>), Penbiritini (<i>Penbritine</i>)	_____	526
Tetarasikilini (<i>Tétracycline</i>)	Hekisasilini (<i>Hexacycline</i>), Shimosikilini (<i>Chymocycline</i>)	_____	528
Silifamidi (<i>Les sulfamides</i>)	Silitireni (<i>Sultirène</i>), Gantiriyowani (<i>Gantrioine</i>), Bakitirimu (<i>Bactrim</i>)	_____	531
Kotirimokizazoli (<i>Cotrimoxazole</i>)	Bakitirimu (<i>Bactrim</i>)	_____	532
Siterepitomisini (<i>Streptomycine</i>)	Inisilini (<i>Unicilline</i>), Panotirilini (<i>Panotrilline</i>)	_____	539

Kuloranfenikoli (<i>Chloramphénicol</i>)	Tifomisini (<i>Tifomycine</i>)	_____	530
Eritromisini (<i>Érythromycine</i>)	Abotisini (<i>Abboticine</i>), Poropiyosini (<i>Propiocrine</i>)	_____	528
Sefalosiporen (<i>Les céphalosporines</i>)	Kefilekisi (<i>Keflex</i>)	_____	532

*An ka a dɔn ko anpisilini (*ampicilline*) ye penisilini (*pénicilline*) suguya dɔ ye min ka jugu banakisew ma ka teme fura tɔw kan.

Ni banakisefagalan be aw bolo, aw dun te a dɔn banakisefagalan suguya min don, aw ka kan ka sebenni fitiniw kalan minnu be a tɔɔ duguma fura foroko kan. Misali la, fura min tɔɔ Parakisini (*Paraxin*), aw bena a sebennen ye a duguma “kuloranfenikoli (*chloramphénicol*)”, o ye penisilini (*pénicilline*) suguya dɔ ye.

Aw be kuloranfenikoli (*chloramphénicol*) kɔɔ jini gafe in laban na.

Aw be kuloranfenikoli (*chloramphénicol*) jini Sigida 25 Gafe in kɔɔ fura kofɔlenw tacogo yɔɔw la (seben je 530). Aw bena a kɔɔsi ko fura in be ke ka banagelenw de furake i n'a fɔ tifoyi-di, aw bena a ye kenenkerennenya la ko faratiba be fura in dili la denyereni ma.

Banakisefagalan ninnu takun, u tali kɔɔɔw ni u tacogo jefɔlen don gafe in laban na. Fura ninnu tɔɔ be sarada kelen kelen ka ke siginidenw ye, aw be u jini o *Furaw tɔɔ* (seben je 515).

Aw kana banakisefagalan ke ka aw yere furake abada ka a sɔɔ aw te a suguya ni a jeci dɔn, barisa kɔɔɔ be u tali la.

Banakisefagalanw tali sariyaw

1. Ni aw te banakisefagalan min tacogo ni a jeci dɔn, aw kana aw furake ni o ye abada.
2. Bana min be aw la, aw ye o kelefura dɔɔn ke (aw ye aw ka bana suguya jini ka a dɔn gafe in kɔɔ).
3. Sani aw ka banakisefagalan ta, aw ka kan ka a tali kɔɔɔw ni a tacogo jini gafe in laban na.
4. Ni banakisefagalan tacogo jefɔra aw ye, aw kana teme hake kofɔlen kan abada. Fura tata hake be sɔɔ bana suguya, banabagato si ni a girinya hake de la.
5. Ni fura suguya kelen pikiri ni a furakise jirala aw la, aw be furakise ta ka caya.

6. Ni banakisefagalan dira aw ma, aw ye a ta fo aw ka bana ka keneya, walima aw ye a ta fo tile fila bana funteni bannen ko walima taamasijew dow tununen ko (bana dow be furakeli kuntaalajan lapini banabagato wulilen ko). Ladilikanw minnu fora aw ye banaw kelen kelen bee kan, aw ye olu bato.
7. Ni banakisefagalan ye neje bila aw la, walima ka aw fari biritin, walima ka geleya were lase aw ma, aw ye o fura tali jo o yoronin bee la wa aw kana o fura ta tuguni abada (aw ye seben je 181 laje).
8. Aw ye banakisefagalan ta ni jeci be a la. Ni banakisefagalan tali dan temena, u te mako je tuguni.

Banakisefagalan dow tali sariyaw

1. Sani aw ka penisilini walima anpisilini pikiri ke, aw be aw jija ka pikirikololo kubbennan dow bila aw bolo koro min togo “*adrénaline*” walima “*épinéphrine*.” Ni fura be faritenemako do ke aw la (aw ye seben je 181 ni 578 laje)
2. Ni mogo min fari te son penisilini na, aw be eritoromisini ke o tigi la (aw ye seben je 528 laje)
3. Aw kana tetarasikilini (*tétracycline*), anpisilini (*ampicilline*) walima banakisefagalan werew ta ka a tugu jagon na ka caya bana na min be se ka furake ni penisilini ni banakisefagalan doni ye (aw ye seben je 106 laje). Banakisefagalan caman tali be banakise suguya caman lajelen de keke.
4. A ka ca a la kuloranfenikoli (*chloramphénicol*) ka kan ka ke ka bana jugu dow furake walima bana minnu ka teli ka mogo faga i n’a tifoyidi. Fura in farati ka bon. Aw kana a ke ka bana misenniw furake abada. Wa fana aw kana a ke ka denyereniw furake abada (fo ni keteketeni don, seben je 458).
5. Aw kana son tetarasikilini (*tétracycline*) walima kuloranfenikoli (*chloramphénicol*) pikiri la abada. Ni u kera fura dunta ye, o de ka ji kosebe ka teme pikiri kan.
6. Musokonmaw walima denmisen minnu si te san 8 bo, aw kana tetarasikilini (*tétracycline*) di olu ma. A be se ka fiye bila nin mogo kofolenw niw ni u kolow la (aw ye seben je 529 laje).
7. Ni sogosogoninje be mogo la, aw ye to ka a furake ni siterepitomisini (*streptomycine*) ye ani a be soro fura minnu na ka fara sogosogoninje fura werew kan (aw ye seben je 539 laje). Ni anpisilini (*ampicilline*) te aw bolo (walima ni a da ka gelen), aw be se ka siterepitomisini (*streptomycine*) ni penisilini (*pénicilline*) fara jagon kan ka u ke ka jolida jugumanw furake, ani belenin walima bana lakodonnenw werew, nka aw kana u ke ka mura, sogosogoni ninakililabana kodonnenw furake.

8. Fura o fura ye siterepitomisini (*streptomycine*) suguya do ye ka fara kanamisini (*kanamycine*) ni zantamisini (*gentamicine*) kan, baga be olu kelen kelen bee la. Tuma caman, dogotoro be u ke ka banamisenni furake, o be a to u be tineni ke ka teme jeni kan. Nin fura kofolen ninnu yamaruyalen don banajugu minnu furakeli la, aw ye u ke ka olu furake.
9. Feene ni nonokumu minni be farikolo deme ka banakise nafamaw lasegin farikolo la minnu fagara banakisefagalan fe, i n'a fo anpisilini (ampicilline) be farikolo segin a cogo la (aw ye seben je nataw laje).

Ni fura ma mako je, an ka kan ka ko min ke

Bana caman furakeli la, banakisefagalanw be bana nogyo kabini u kedon tile folo walima u kedon tile filanan. **Ni aw ye a kolosi ko banakisefagalan teka a ka baara ke, a be se ka ke:**

1. Ko bana were don aw hakili te min yere la, o de kama aw ka kan ka fura were jini. Aw ye a jini ka bana sidon walasa aw ka a fura jnjon soro.
2. Ko banakisefagalan tata hake man ni. Aw ye o jatemine.
3. Ko banakisefagalan tata ma fen tije banakisew ye. Aw ye banakisefagalan were laje min kofolen don bana in furakeli la.
4. Ko bana in furakeli donniya te aw la, aw ye dogotoro ka deme jini, sango ni bana beka juguya.

Mura tun be nin denmisenni saba la...

Jon ye janfanci ye?

Penisilini!
(*La pénicilline!*)

Aw ye faritene laje seben je 181 na.

Jon no don?

Kuloranfenikoli!
(*Le chloramphénicol!*)

Aw ye nin fura in tali faratiw ni a yerekolosi feerew laje (seben je 530).

Munna nin den in nogyara?

A ma farati ka fura foyi ta jiridennon ni balo numan ko, ka fara yere lafijebon kan.

**Banakisefagalan te fosi je mura gansan furakeli la.
Aw kana banakisefagalan ta bana fosi kama,
fo a dabara bana minnu furakeli kama.**

Banakisefagalanw tata hake dɔnni nafa

Furaw tali ka kan ka dan hake la, kerɛnkerɛnnya na banakisefagalanw. A kunw file:

1. **Furaw kɔɔɔɔ.** Banakisefagalanw ka baara te banakisew fagali dɔɔɔn ye, u be se ka geleya fana lase farikolo ma i n'a fɔ bana werew walima faritenemako dɔ. San kɔɔɔ mɔɔɔ caman be sa ka a sababu ke u be banakisefagalanw ta ka a sɔɔ u farikolo mako te u la.
2. **A be mɔɔɔ bɔ a cogo la.** Farikolo la banakise beɛ te fenjugu ye. A dɔw nafa ka bon farikolo ka baara la. Tuma dɔw la banakisefagalan tali be banakise nafamaw ni jugumanw faga ɔɔɔɔn fe. Banakisefagalan be di den minnu ma, tuma dɔw la a be joli bila u da kɔɔɔ (seben ɲe 362) walima ka kaba bila fari la. O de kama a be fɔ ko banakisefagalanw be banakise faga minnu be farikolo deme ka nin bana kofɔlen ninnu kun.

O kun kelen kama, mɔɔɔ minnu be anpisilini ni banakisefagalan werew ta ka tugu ɔɔɔɔn na tile caman kɔɔɔ kɔɔɔbolibana be olu mine. Banakisefagalanw be se ka banakise suguya damadɔw faga minnu jɔɔɔɔ ka bon dumuni yelemanni na furu fe, u be tila ka geleya lase banakise nafamaw ma nugu la.

3. **Fura deseli banakise la.** Nin kuma beɛ be a jira ko banakisefagalanw tali ka ji hake la barisa ni u tata cayara, u fanga be dɔɔɔya.

Ni banakisefagalan kelen kera ka bana furake sije caman, o banakise be fari kura da fo ka a ke banakisefagalanw te se a ka a faga tuguni. O de kama a ka gelen ka bana damadɔw furake i n'a fɔ tifoyidi o min furakeli tun ka ɔɔɔɔn san damadɔw temenen.

Yɔɔɔ dɔw la tifoyidi banakise fanga bonyana kuloranfenikoli (*chloramphenicol*) ma ka a sɔɔɔ o de ye tifoyidi kelefura beɛ la ɲuman ye. Tuma dɔw la kuloranfenikoli tali dantemena kojugu banamisenni dɔw la, ka a sɔɔɔ banakisefagalan werew tun be se ka u furake walima nafa yere tun te banakisefagalan tali la o banaw kama.

Dije kɔɔɔ banakisefagalanw fanga dɔɔɔyara bana caman furakeli la ka a sababu ke u tali dantemena banamisenni na. **Ni banakisefagalanw ka kan ka niw kisi, u tali fana ka kan ka nemeneme sisan.** O waleya be bɔ dɔɔɔɔɔɔɔ, keneyabaarakelaw ani fura tabagaw yere de la.

Banamisenni caman be yen banakisefagalanw man kan ka ta olu furakeli la barisa nafa te o la. Gololabanamisenniw be se ka furake ni ji ni safine ye walima ji kalan, lala aw be se ka o yɔɔɔɔw jɔsi ni furaji ye ni a be wele ko viyoleti de zantini (*violet de gentiane*, seben ɲe 552). Ninakilibanamisenniw be se ka furake ni ji caman minni ni balo ɲuman dunnye ka fara segenlafinebɔ kuntaalajan kan. **Kɔɔɔbolibana na nafa te banakisefagalanw tali la barisa u be se ka a juguya.** Fen min nafa ka bon kosebe o de ye jimafen caman minni ye (seben ɲe 259) ani ka dumuni caman di den ma kabini a be se dumunike ye.

Aw kana banakisefagalanw ta banaw na farikolo be se ka minnu kele a yere ye ka ɲe. Aw ye u ta banaw na, u tali nafa ka bon minnu na.